

מראי מקומות - בבא מציעא ע"א

לאומנתו ולמעט במזונותיו מדה כנגד מדה, דכיון שקראו רשע גרם לו שאין בני עירו מרחמין עליו, שחושדין אותו בעבירות גדולות, וא"כ כמו כן הוא יכול לירד לאומנתו של חברו ולמעט מזונותיו.

(ד) **רבי אומר, גר צדק האמור לענין מכירה וגר תושב האמור לענין רבית איני יודע מה הוא - כ' הריטב"א** דהיינו דלא הי' מתיישב לו הטעם דאי' בגמ' לקמן, דקונה הע"ע כגוי ואינו קונה כישראל, דמה טעם הוא זה, או יקנה כישראל או לא יקנה כלל, והתלמודא רמי מתנייתא אהדדי ומיישב מה דק' לי' לרבי, אבל לרבי עצמו אי"ז ישוב נכון.

(ה) **ושב אל משפחתו בעיניו, והא ליכא - ע' במנחת חינוך** (מ"ב, ז', ד"ה ודוקא) שהביא מהכסף משנה (עבדים א', ב') שהביא מהסמ"ג (עשין פ"ג) שכ' דמה דאי' במכילתא דבין ר' ישמעאל ור"ע מודים דגר נמכר בע"ע, היינו בגר שבא מגר הבא על בת ישראל, שמשפחת אם הי' לו משפחה. ודייק המנ"ח, דמי שנולד מגר וגירות אינו נמכר בע"ע. והק' ע"ז, הרי סכ"ס יש לו משפחה דיכול לשוב להם, וא"כ למה אינו נמכר. וכ' דכמו דאמרי' בגר שיש לו בנים ובנות דאי"ז נחשב משפחה, ולא אמרי' דכיון שיש לו בנים ובנות יכול להיות נמכר לע"ע, דהא סכ"ס עכשיו יש לו משפחה, ה"ה באב ואם לא אמרי' הכי. והביאור הוא, די"ל דהקפיד הקרא שיהי' לו תמיד משפחה, ומשפחת גר יתכן שיתבטל, אם מתו הקרובים, ואינו דומה למי שיש לו עכ"פ אם מישראל, דאז לעולם יהי' לו משפחה.

(ו) **אשה לאו אורח ארעא - כ' הט"ז** (יו"ד רס"ז, ז'), דלפ"ז גם אין להם לנשים להשכיר משרתים נערים לשרת אותן. אולם כ' דכבר ראינו בקהלות גדולות דנשים חשובות שוכרים נערים לשרתן. וכ' ג' התירים לזה - א) דכל האיסור הוא רק בעבד עברי, דכפוף לה מאד, ולכן יש לחוש שמא ישמע לה, משא"כ בסתם משרת. ב) המשרתים אינם חשודים

(א) **לא נצרכא דאפי' לנכרי ברבית ולישראל בחנם - הק' הפני יהושע**, למה לא אמרי' כמו דאמרי' בהשבת אבידה, דשלך קודם לשל כל אדם, וא"כ יהי' הקדימה להלוות להגוי ברבית, ויהי' לו הרוחה, ולא להלוות ישראל בחנם. ותי' דשאני התם דכל המצוה הי' משום הפסד של ישראל, ולכן לא אמרי' שהוא צריך להפסיד כדי שלא יהי' הפסד אצל אחר. משא"כ הכא, דעיקר המצוה של הלוואה הוא כדי להחיות העני אתך, והיא א' ממצות צדקה, ובכה"ג פשוט שאין שייך כלל לומר שלך קודם. וע"ע באהבת חסד (א', ה', ה') שהביא מח' הפוסקים היכא שיהי' לו הפסד מרובה אם הלוח לישראל בחנם ולא להגוי ברבית, דהמגלת אסתר (שורש ו') ס"ל דאף בכה"ג צריך להלוות לישראל בחנם, אולם בשער משפט (צ"ז) אי' דהיכא שיהי' לו הפסד גדול אין צריך להלוות לישראל בחנם, וכ' האהב"ח שכן משמע משו"ת רמ"א (י').

(ב) **בא וראה כמה סמיות עיניהם של מלוי ברבית... וחזתמין פלוני זה כפר באלקי ישראל - הק' המהרש"א**, למה מי שמלוה ברבית נחשב ככפר באלקי ישראל. ועוד, מה שאמר רשב"א דכל המלוה מעותיו שלא ברבית עליו הכתוב אומר כספו לא נתן וכו', מה אתא רשב"א למימר, הרי כן כתוב בפסוק מפורש. וביאר, דמה דאמרי' בא וראה וכו', קאי אמי שתולה מעותיו בנכרי, שהוא מסמא עיני העולם ואומר של עכו"ם הם, ובאמת הוא עושה עצמו כעכו"ם, שאינו מלוה בחנם, וזהו דעושה עצמו ככופר באלקי ישראל כגוי. ובחכמת אדם (ק"ל, ד') כ' דהמלוה ברבית מראה כאילו אין ד' יכול לפרנסו מלבד באופן זה, ובזה כופר באלקי ישראל, והעונש בזה הוא מדה כנגד מדה, דנכסיו נתמוטטו.

(ג) **אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו - פרש"י** דהיינו דרגיל להתקוטט עמו, והביא ממי שפיי' דמותר לעשות כן, ותמה עליו, וכן הביא תוס' פ"י זה ותמה עליו. וע' בשטמ"ק בשם ר' יהונתן דביאר שי' זו, דמותר לירד

ורבית, וא"כ נמצא דהערב גם שעבד עצמו להלוה בקרן ורבית, וא"כ אין צד רבית. וצידד דאולי אינו רבית מדינא, רק חומרא בעלמא.

(י) **שקיבל עליו לדון בדיני ישראל- פרש"י**, דהיינו שיתבע מן הלוה תחלה, ורק כשאין לו ללוה תובעין מן הערב. וכ' הרשב"א דלפי פרש"י יצא דאם נעשה הישראל ערב קבלן להנכרי יהי' אסור, דבכה"ג תובעין מן הערב תחלה. ותמה, שהרי עכשיו דיניהם של גוים שיכול לתבוע מן הערב תחלה, ואעפ"כ לא נמנעו ישראל מלעשות ערב לישראל חברו להלוואת נכרי, ואין מוחה בדבר. ועוד, א"כ נמצא דהקבלן עובר על כל הלאווין, שהרי הוא הלוה וגם המלוה (היכא דכולם ישראלים), וא"כ למה אמרי' לקמן (עה:): דאין הערב עובר אלא משום לא תשימון עליו נשך, ומשמע דאין ערב העובר בכל הלאווין. ולכן פירש הרשב"א דבאמת בין סתם ערב ובין ערב קבלן אינו עובר אלא בלאו דשימה, דהא כל הרבית מתרבה רק על הלוה ולא על הערב. וערב הנכרי היינו ערב שלוף דוץ הוא, ויכול הלוה לדחות את המלוה אצל הערב וא"ל כלום הלוייתי אלא על הערב, הרי הערב לפניך. דהיינו, דבכל ערב, כיון שיכול הנכרי ללכת ולתבוע מהלוה, א"כ אי"ז נחשב שהערב הוא המלוה או הלוה, וא"כ אינו עובר אלא בלא תשימון.

(יא) **אלא רישא, כיון דאין שליחות לנכרי, איהו ניהו דקא שקיל מיני' רביתא- יש להק', אפי' בלא דיני שליחות, למה אינו יכול לחול מדין עבד כנעני, דהיינו דישאל א' נותן המעות לחבירו בשביל שיעשה שעבוד להנכרי, וא"כ נמצא דאין הישראל מלוה ברבית כלל. ומזה הוכיח החזון איש (תו"מ ג', י"ז) דלא אמרי' קנין עבד כנעני אצל עכו"ם, ודלא כשי' הקצות (קכ"ג, ה'), ושאני עבד כנעני גופי', דאף דלאו ישראל הוא, הא רבו בעליו הוא ועושה בשבילו. וע"ע בענין זה בחי' הגר"ח על הרמב"ם (מלוה ה', ג').**

(יב) **כגון דא"ל הניחם ע"ג קרקע- כ' תוס' (ד"ה בשלמא) דזה דוקא, דאם אמר לו ליתן לישראל חברו והפטר, אף דכשאח"כ**

ע"ז, דבחזקת כשרות הן, משא"כ עבד עברי, דמאחר שנמכר אין בחזקת כשרות כ"כ [וצ"ע בזה, דלמה מוכר עצמו הפסיד חזקת כשרותו]. ג) כל הגמ' הוא דוקא באלמנה, אבל באשת איש, בעלה משמרתה (וכמובן דלפי היתר זה לא יהי' מותר לאלמנה).

(ז) **גר נמי, גמירי דמקני קני, דלא מקני לא קני- ע' במשנה למלך (עבדים א', ב') שהביא מש"כ הרמב"ן על התורה דאשה גדולה יכולה למכור את עצמה, ודלא כמש"כ הרמב"ם שם, ודלא כהמכילתא. אולם כ' המשל"מ דלכאו' יש סמך לדברי הרמב"ן מסוגיין, דלמה לא פי' דמה דאשה אינה קונה ע"ע, משום דלא מקני לא קני, אלא משמע דבאמת היא יכולה למקני. וכ' דהרמב"ם יהי' צריך לדחות דכיון דאיהי מקני כשהיא קטנה ע"י אביה, לא תי' הגמ' כן, אבל כ' דרוחק הו"א [ואם הי' ס"ל להגמ' דמשרת ג"כ אסור, ודלא כהש"ז הנ"ל, אולי יש ליישב דנקט טעם דחשד לאתויי דגם משרת אסור].**

(ח) **ולא תשרי בר בי רב באושפיזא- כ' הרמב"ם (איסורי ביאה כ"ב, ט"ז) "אסור לת"ח לשכון בחצר שיש בה אלמנה מפני החשד, אא"כ היתה אשתו עמו, וכו'". וכ' הראב"ד "הפריז על מדותיו, שלא אמרו חכמים אלא שלא יתאכסן עמה". וכ' המגיד משנה דאפשר דס"ל להרמב"ם שהתאכסנות, שהיא דרך מקרה, מותר כל זמן שאין ייחוד ממש. וא"כ ס"ל דמה דאי' בגמ' לא תשרי בר בי רב, היינו ע"כ באופן קבוע. וא"כ, ע"כ כוונתו לומר דבאותו חצר אסור [דודאי אין מסתבר דבא הגמ' לומר שלא לדור חבר בי רב עמה ממש בקביעות, כן נ"ל בכוונת המ"מ].**

(ט) **וכיון דדיני' דנכרי דאזיל בתר ערבא, איהו ניהו דקא שקיל מיני' רביתא- הק' רעק"א, איך נעשו המעות של ערב כדי לחשבם להיות כהלואה ללוה, דאין לומר דהלוה זוכה המעות בשביל הערב, ושוב מחזיק בהם בתורת הלואה מהערב, דהא זה בכלל אין שליחות לעכו"ם, אע"פ שזוכה ישראל זה בשביל ישראל אחר, מ"מ כיון דהנכרי הוא המזכה, זה נכלל באין שליחות לעכו"ם. ואי משום דאמרי' דהוי הלוה משעבד עצמו להעכו"ם ע"פ דבורו של הערב, ועפ"ז ישתעבד הערב להלוה והוי כמו הלואה, א"כ הרי באמת הלוה שעבד עצמו להעכו"ם בקרן**

"ומסתברא דכל דבר שבממון משום הפקר
ב"ד נגעו בה, ומתנין בו לעקור דבר מן
התורה". **וע"ש** עוד שהביא מה שהק'
הרמב"ן אהא דאי' בגמ' דקטן אית לי' זכיי'
מדרבנן, הרי בקידושין משמע דאית לי' זכיי'
מן התורה, ע"ש מה שהאריך בזה, ואכ"מ.

כשהשני נותן רבית להנכרי אינו בשביל
הישראל הראשון כלל, דכבר פטרו הנכרי,
מ"מ כיון שקבל המעות מיד ישראל הראשון
שהי' המעות עד עתה באחריותו, נראה כנותן
לו רבית. אולם ע' **ברשב"א** שהביא מ"א
דבאמת לאו דוקא הוא, ואורחא דמילתא נקט.

(ג) מהו דתימא נכרי גופי' כי עביד, אדעתא
דישראל קא גמיר ויהיב- פרש"י, ונחמיר
מדרבנן למיסר כדמחמרי' בסיפא. והק'
הרמב"ן, מה חומרא היא זו, הרי אם הנכרי
חושב שהוא עושה שליחות של הישראל,
ולאו משום פרעון קא שקיל, א"כ אסור הוא
מן הדין, שהרי אפי' בלא תורת שליחות,
סכ"ס מעותיו של ישראל ברבית אצל ישראל,
וסלק הגוי כמי שאינו. ותי' דכיון דאין
שליחות לגוי, נמצא דהישראל ראשון נפטר
לגמרי מן הגוי, וא"כ נמצא דמעיקר הדין אין
כאן רבית, ורק מדרבנן הי' מקום להחמיר.

(ד) כגון שנטל ונתן ביד- כ' תוס' בשם ר"ת
דעכשיו שוב אין צריכין לומר דהסיפא הוא
לחומרא, אלא דג"כ מיירי בנטל ונתן ביד,
וא"כ י"ל דאין שליחות לנכרי כלל, בין
לקולא בין לחומרא. אבל דייק **מרש"י** דס"ל
דאף למסקנת הגמ' אמרי' דסיפא לחומרא,
ואסור אפי' אם לא נתן ונטל הישראל ביד,
ומשום דיש שליחות לגוי לחומרא. וע' **בשער**
המלך (מלוה ה', י"ד, ד"ה ודרך אגב) דהק'
על ר"ת, דנהי דאין שליחות לנכרי לחומרא,
אולם הא הגמ' לקמן (צ). שואל אם יש איסור
אמירה לעכו"ם בשאר איסורין או רק בשבת,
ופסק **הרא"ש** שם דקיי"ל דיש איסור אמירה
לעכו"ם בכל איסורים, וא"כ איך כ' הכא
דשרי להלוות ברבית ע"י גוי מטעמא דאין
שליחות לגוי, הרי תיפוק לי' דאסור משום
אמירה לעכו"ם, וכ' דיש ליישב.

(טו) נהי דשליחות לנכרי לית לי', זכיי' מדרבנן
אית לי'- הק' **הרשב"א** בשם הרמב"ן, מה לי
אם יש לו זכיי' מדרבנן, הא מדאורייתא הרי
זה רבית ואסור. והרמב"ן תי' דכיון דזוזי
לנכרי הוא דפרע להו, והאי רבית נמי לכיסו
של נכרי הוא דנופל, א"כ י"ל דאינו רבית
אלא מדרבנן, ואתא דרבנן ומפקע דרבנן. וכ'
הרשב"א דאין תי' הרמב"ן מחוור, והוא תי'